

Sosyal Bilgiler

III. Ünite: İNSANLAR, YERLER ve ÇEVRE

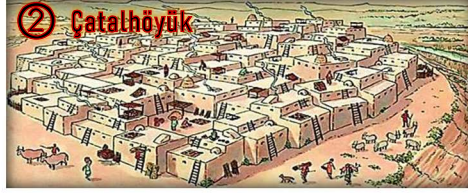
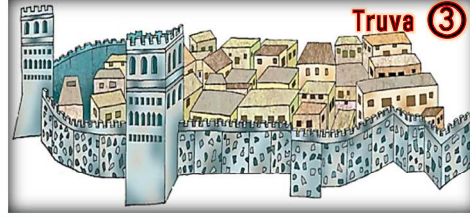
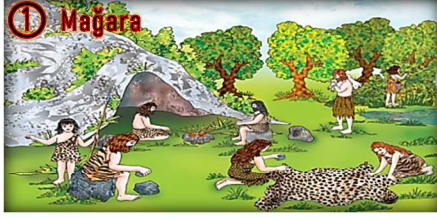
ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı :

Sınıfı / Şubesi :

Öğrenci Numarası :

Sosyal Bilgiler Dokümanları

III. Ünite: **İNSANLAR, YERLER ve ÇEVRE****NEREYE YERLEŞELİM?**

→ Geçmişten günümüze insanların yerleşmeleri incelendiğinde;

- ① Toplayıcılık ve avcılıkla uğraşan mağara insanı mağara seçiminde güvenlik ve besin kaynağına yakınlığı dikkate almıştır.
- ② Tarımsal faaliyetlerin başlaması ile Çatalhöyük insanı verimli ova ve akarsu kenarlarına yerleşmiştir.
- ③ Şehirlerarası savaşların başladığı daha ileri dönemlerde insanlar güvenlikleri için Truva insanı gibi şehirlerinin etraflarını surlarla çevirmişlerdir.
- ④ Günümüzde ise İstanbul gibi büyük şehirlere yerleşen insanlar daha çok iş olanaklarının fazla olmasına dikkat etmektedir.

→ Geçmişte yerleşmeyi etkileyen faktörler;

- ★ İklimin ılıman olması
- İhtiyaç duyulan besin kaynaklarına yakınlık
- Verimli tarım alanlarına yakınlık
- Savunma imkânlarının gelişmişliği

Günümüzde Yerleşmeyi Etkileyen FaktörlerDoğal Faktörler

- ★ İklim
- ★ Yer şekilleri
- Su kaynakları
- Bitki örtüsü

Beşerî Faktörler

- ★ Sanayi
- ★ Ulaşım ve Ticaret
- Tarım
- Madencilik
- Turizm
- Sosyal ve kültürel faktörler

→ İklim;

- Yağışların yeterli, kış mevsiminin ılık geçtiği bölgeler sık nüfusludur.
(Ege, Akdeniz ve Marmara kıyıları)
- Çok sıcak ve çok soğuk bölgeler seyrek nüfusludur.
(Doğu Anadolu Bölgesi)

→ Yer şekilleri;

- Yer şekillerinin dağlık ve engebeli olduğu yerler seyrek nüfusludur.
- Örneğin: Menteşe yöresi (Muğla), Taşeli ve Teke platoları (Akdeniz) ve Toros Dağları

→ Su kaynakları;

- Akarsu çevreleri, su imkânları ve verimli tarım alanları nedeniyle sık nüfusludur.
- Örneğin: Çukurova (Adana) ve Bafra Ovası (Samsun)

→ Bitki örtüsü;

- Ormanların sık ve gür olduğu alanlar seyrek nüfusludur.
- Örneğin: Yıldız Dağları Bölümü (Marmara)

- Sanayi;
- Sanayinin gelişmiş olduğu yerler iş imkânlarından dolayı sık nüfusludur.
 - Örneğin: İstanbul, Bursa, İzmir ve Adana vb...
- Ulaşım;
- Ulaşımın gelişmiş olduğu yerlerde, ticaret ve sanayi gibi ekonomik faaliyetler de geliştiği için bu yerler sık nüfusludur.
 - Örneğin: İstanbul, İzmir, Eskişehir ve Gaziantep...
- Tarım;
- Tarımın geliştiği yerler sık nüfusludur.
 - Örneğin: Manisa-Gediz Ovası, Aydın-Menderes Ovası, Ankara-Çukurova, Samsun-Bafra Ovası...

- Turizm;
- Turizm gelişmiş olduğu yerlerde mevsimlik de olsa nüfus artmaktadır.
 - Örneğin: Antalya, Bordo ve Çeşme...
- Madencilik;
- Yer altı kaynaklarının çıkarıldığı ve işlendiği yerler sık nüfusludur.
 - Örneğin: Batman, Zonguldak, Ereğli...

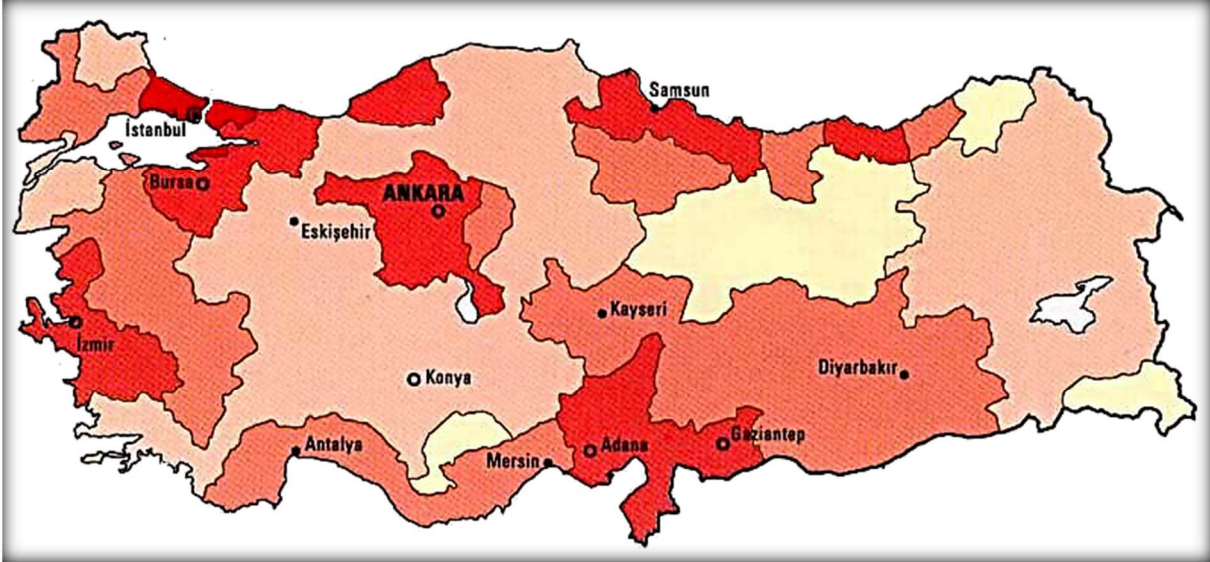

İL	NÜFUSU	YERLEŞME FAKTÖRLERİ
Ankara	çok	başkent olması... ulaşım ağları üzerinde olması... sanayi ve ticaretin gelişmesi...
İstanbul	çok	ulaşım ağları üzerinde olması (bogağı)... sanayi ve ticaretin gelişmesi... iş olanaklarının çok fazla olması...
İzmir	çok	ulaşım ağları üzerinde olması (limanı)... sanayi ve ticaretin gelişmesi... iş olanaklarının çok fazla olması...
İzmit (Kocaeli)	çok	ulaşım ağları üzerinde olması (limanı)... sanayi ve ticaretin gelişmesi... iş olanaklarının çok fazla olması...

İL	NÜFUSU	YERLEŞME FAKTÖRLERİ
Aydın	çok	tarım ve turizmin gelişmiş olması...
Adana	çok	tarım ve sanayinin gelişmiş olması...
Aksaray	orta	işlek ulaşım yolları üzerinde bulunması ve sanayinin giderek gelişmesi...
Diyarbakır	çok	işlek ulaşım yolları üzerinde bulunması...
Erzurum	çok	çayır ve meralarda hayvancılık ve arıcılık gelişmiştir...
Ardahan	az	engebeli yer şekilleri ve sert iklim koşulları...
Hakkari	az	engebeli yer şekilleri ve sert iklim koşulları...

TABLO ve GRAFİKLERLE ÜLKEMİZ

Nüfus Yoğunluğu

Ülkemizde Nüfusun Dağılışı (Yoğunluğu)

→ Bir bölgede km²'ye düşen insan sayısına nüfus yoğunluğu denir.

$$\bullet \text{ Nüfus Yoğunluğu} = \frac{\text{Nüfus Miktarı}}{\text{Yüz Ölçümü (km}^2\text{)}}$$

Örneğin: Türkiye = $\frac{80\ 810\ 525}{783\ 562\ \text{km}^2} = 103$

Istanbul = $\frac{15\ 029\ 231}{5\ 461\ \text{km}^2} = 2\ 752$

Aksaray = $\frac{402\ 404}{4\ 589\ \text{km}^2} = 88$

Not: Sk Nüfuslu Yerler;

- Ulaşımın geliştiği; iklimin ılıman olduğu; sanayi, ticaret ve turizm gibi ekonomik faaliyetlerin geliştiği yerlerde nüfus yoğunluğu fazladır.
- İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Gaziantep vb...

Seyrek Nüfuslu Yerler;

- Yer şekillerinin dağlık, ulaşımın zor; iklim şartlarının olumsuz, tarım, sanayi, ticaret ve turizm gibi ekonomik faaliyetlerin gelişmediği yerlerde nüfus seyrek.
- Hakkâri, Kırklareli, Gümüşhane vb...

Nüfus Sayımları ve Nüfusumuzun Özellikleri

→ Türk tarihinde ilk nüfus sayımı Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut Döneminde 1831 yılında yapılmıştır.

- Askere alınacak ve vergi verecek nüfusu belirlemek için.

→ Cumhuriyet döneminin ilk nüfus sayımı ise 1927 yılında yapılmıştır.

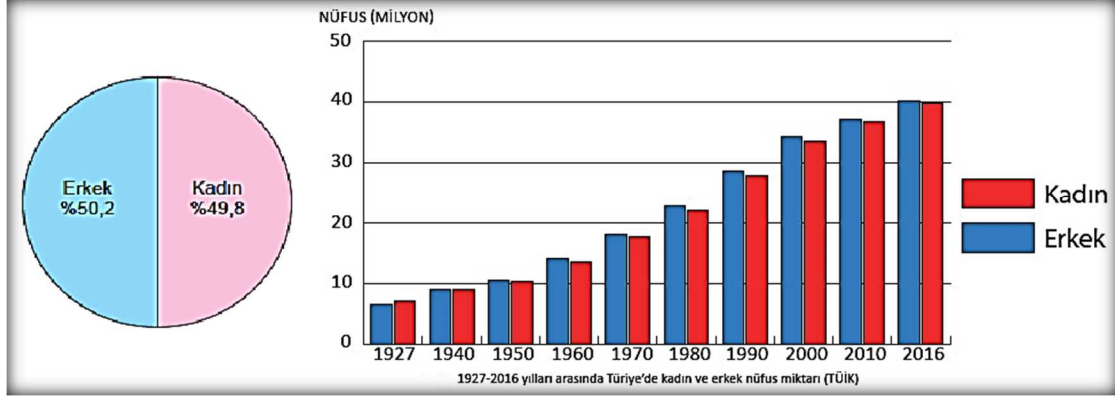
- 2007 yılına kadar yaklaşık her 5 yılda bir nüfus sayımı yapılırken
- günümüzde TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) ile her yıl elektronik olarak nüfus sayımı yapılmaktadır.

Not: Ülke kalkınma planlarının yapılması ve uygulanabilmesi için;

- nüfusun sayısı, artışı-azalışı, kır-kent nüfusu, çalışma durumu, gelir düzeyi, doğum ve ölüm oranları, eğitim durumu, yaş ve cinsiyet...

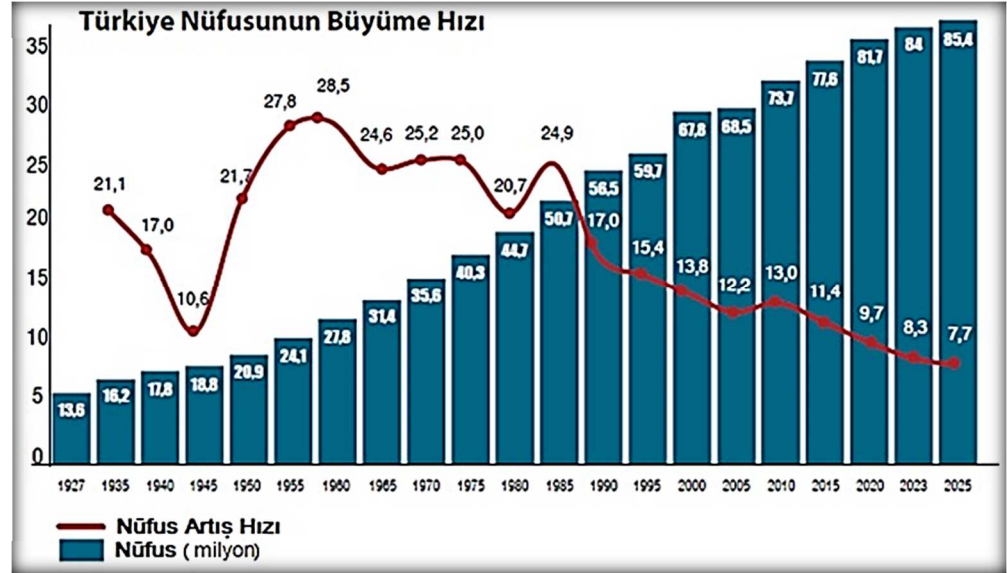
gibi ülke nüfusunun hangi özelliklere sahip olduğunun bilinmesi gerekmektedir.

- Türkiye nüfusu 31 Aralık 2017 tarihi itibarıyla 80 milyon 810 bin 525 kişi oldu.
- Buna göre toplam nüfusun %50,2'sini erkekler, %49,8'ini ise kadınlar oluşturdu.

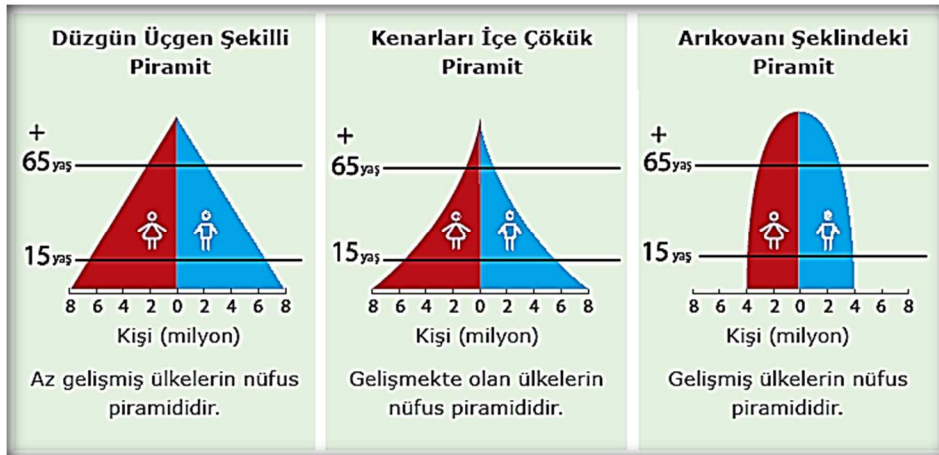

- Türkiye'nin nüfusu her yıl artarken nüfusumuzun artış hızı ise yavaşlamaktadır.
- Nüfus içerisinde genç nüfusun oranı azalırken yaşlı nüfusun oranı artmıştır.

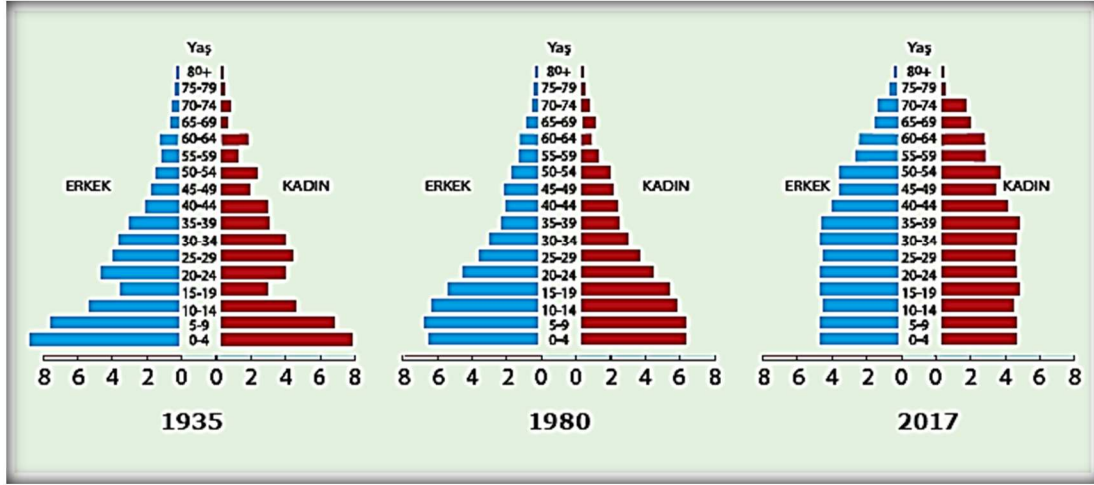
Not: Türkiye'nin nüfus artış grafiği incelendiğinde 1945 yılında nüfus artış hızının en düşük olduğu görülür. Bunun sebebi ise İkinci Dünya Savaşı nedeniyle erkek nüfusun çoğunluğunun askere alınmasıdır.

- Nüfus piramitleri nüfusun cinsiyet, yaş, çalışan nüfus, tüketici nüfus, ortalama ömür durumlarını göstermeye yarayan grafiklerdir. Genellikle kadın ve erkek nüfus ayrı ayrı (sağlısolu) gösterilir.
- Ülkelerin gelişmişliğini gösteren nüfus piramitleri şu şekildedir:

→ Ülkemizin 1935-1980-2017 nüfus piramitleri şu şekildedir:

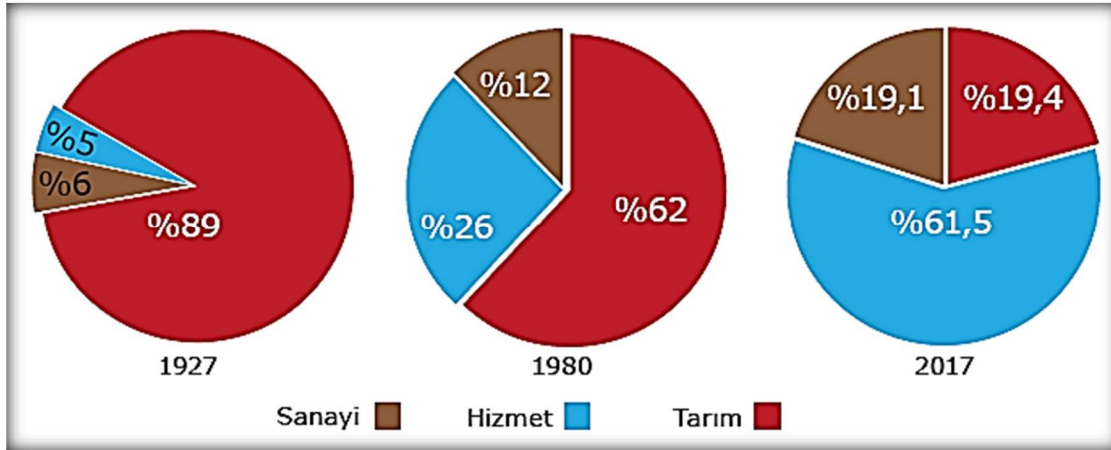

Not: Ülkemizin nüfus piramitleri incelendiğinde;

- giderek gelişmiş ülkelerin nüfus piramitlerine dönüşmektedir...
- yani... doğum oranı düşmüş, 15-64 yaş arası olgun nüfus ve 65 yaş üzeri yaşlı nüfus oranı artmaktadır...

→ Çalışan nüfusun dağılımı ekonomik faaliyet kollarına göre (iş sektörlerine göre) dağılımı;

- Tarım; bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık
- Sanayi; gıda, dokuma, maden, kimya
- Hizmet; eğitim, sağlık, ulaştırma, turizm

Not: Ülkemizde;

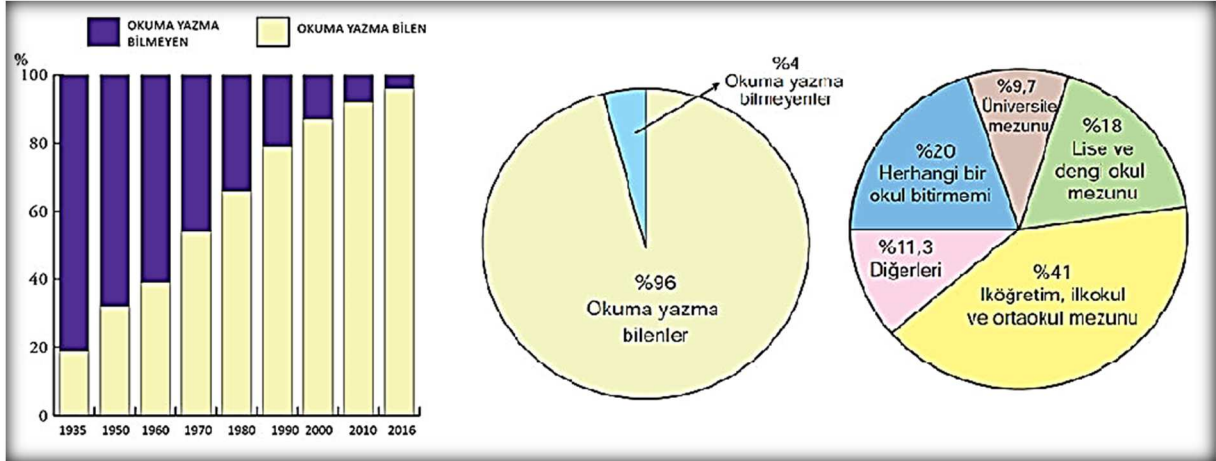
- sanayi ve ticaretin giderek gelişmesi
- tarımın daha modern araçlarla yapılması

son yıllarda hizmet ve sanayi sektöründe çalışan nüfusun oranını arttırmıştır.

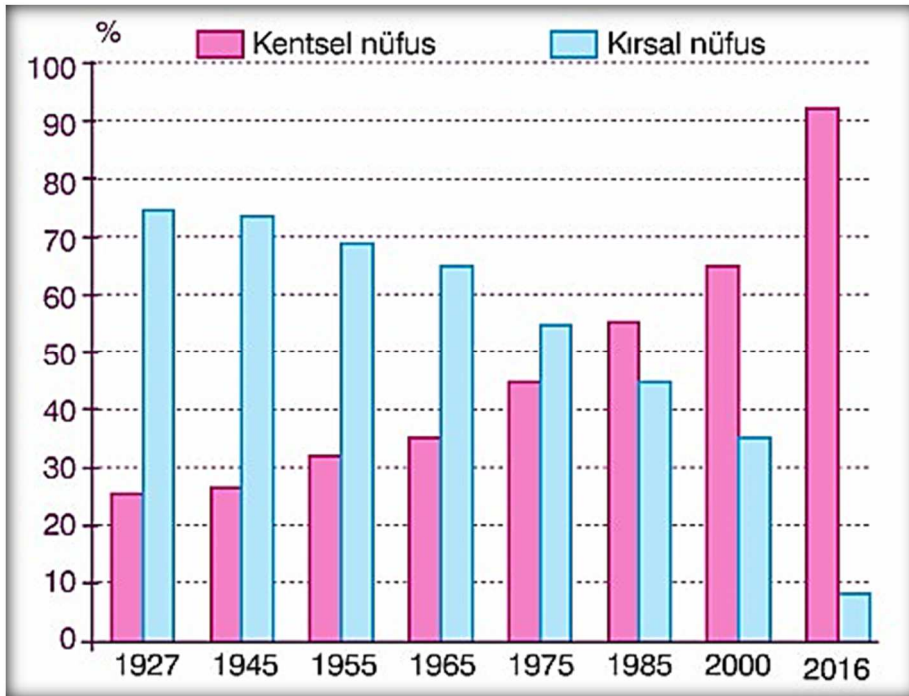
Bilgi: Gelişmiş ülkelerde hizmet ve sanayi sektörlerinde çalışan insan sayısı fazla, tarım sektöründe çalışan insan sayısı azdır.

Az gelişmiş ülkelerde ise tarım sektöründe çalışan insan sayısı daha fazladır. Sanayi ve hizmet sektöründe çalışan insan sayısı azdır.

- Eğitim seviyesi yüksek olan nüfus, ülkelerin gelişiminde ve kalkınmasında önemli bir paya sahiptir.
- Gelişmişlik oranımız, ne kadar kalabalık bir nüfusa sahip olduğumuza değil, iyi eğitim almış nüfusa sahip olmamıza bağlıdır.
 - Cumhuriyetin ilk yıllarında okur-yazar nüfus oranı oldukça düşükken günümüze yaklaştıkça giderek artmıştır.
 - Fakat okuma-yazma bilmeyen nüfus içinde her zaman kadınların oranı erkeklere göre daha fazla olmuştur.

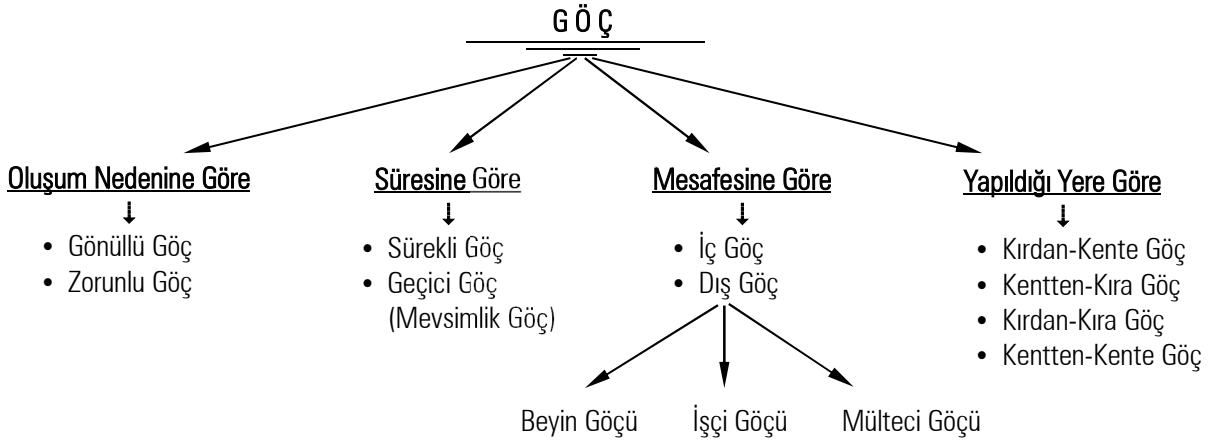
- Cumhuriyetin ilk yıllarında kırsal nüfus oranı %75 civarındayken; 1980'lerden sonra bu oranı % 50'nin altına düşmüştür. Kırsal nüfus oranının düşmesinde;
- makineli tarımın gelişmesiyle köylerde iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması
 - sanayi ve ticaretin geliştiği şehirlerde iş olanaklarının artması
- etkili olmuştur...

DOĞDUĞUN YER Mİ, DOYDUĞUN YER Mİ?

- En çok göç veren illerimiz;
 - Ağrı, Hakkari, Kars, Mardin, Muş, Şırnak, Tunceli, Van...
- En çok göç alan illerimiz;
 - Bayburt, Bolu, Giresun, Gümüşhane, Karabük, Kocaeli (İzmit), Ordu, Tekirdağ...

Not: Yükseköğrenim görmüş, nitelikli, alanında uzman kişiler daha gelişmiş ülkelere göç etmektedirler.

- **Beyin göçü** olarak adlandırılan bu olay, geri kalmış ülkelerin gelişmesini daha da geciktirmektedir.

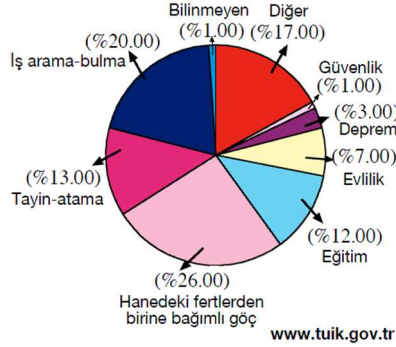

Not: Ülke sınırları içinde olan göçlere iç göç denir.

- ★ İç göç ülke nüfusunu değiştirmez..

→ Göçün Başlıca Nedenleri;

- Hızlı nüfus artışı
- Tarım alanlarının miras yoluyla küçük parçalara ayrılması
- Tarımda makineleşmenin etkisiyle işsizliğin artması
- Eğitim ve alt yapı hizmetlerinin yetersizliği
- Kan davaları ve terör
- İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkileri
- Sağlık hizmetlerinin yetersizliği
- Sanayinin kentlerde gelişmiş olması
- Kentlerin iş olanaklarının fazla olması

→ Göçün Başlıca Sonuçları;

- Nüfusun dağılışımda dengesizlik olur
- Yatırımların dağılışımda dengesizlik olur
- İşsizlik ortaya çıkar
- Konut sıkıntısı ortaya çıkar ve gecekondulaşma artar
- Sanayi tesisleri (fabrikalar) kent içinde kalır
- Çevre sorunları artar
- Trafik, eğitim ve sağlık problemleri artar
- Alt yapı hizmetlerinin götürülmesi zorlaşır
- Kültür çatışması oluşur

YERLEŞME VE SEYAHAT ÖZGÜRLÜĞÜM VAR

→ Vatandaşlarımız ülke sınırları içinde istedikleri yere gidebilir ve yerleşebilirler. İnsanlar hayatlarını en kolay ve rahat sürdürebilecekleri ortamları tercih etmektedir.

→ Anayasamızın 23. maddesine göre;

- "Herkes yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir."

→ Yerleşme hürriyeti;

- suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

→ Seyahat hürriyeti;

- suç soruşturma-kovuşturma sebebiyle suç işlenmesini önlemek ve toplum sağlığını korumak amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.